

Äpplesorter från Balsgård

HILDE NYBOM

Sverige behöver nya fruktträdsorter – redan i början på 1900-talet insåg man att de svenska fruktodlarna och hemträdgårdarna inte producerade tillräckligt mycket och att kvaliteten inte var den bästa! I regi av Sveriges pomologiska förening inrättades därför Permanenta kommittén för fruktodlingsförsök år 1922, och man genomförde provodlingar som visade att sortmaterialet verkligen behövde förbättras. Detta blev ännu mer aktuellt efter de två stränga vintrarerna 1939–40 och 1940–41 när 25% av landets totala fruktträdsbestånd frös bort!

Balsgård grundas

Genetikern och växtförädlaren Herman Nilsson-Ehle ledde en utredning om behovet av en förädlingsanstalt och gjorde studier utomlands. Under hans ledning bildades Föreningen för växtförädling av fruktträd på ett fruktodlarmöte i Kristianstad sommaren 1941. Tack vare bra lokalklimat och lätta, varma jordar var Kristianstadsbygden ett av de viktigaste områdena inom den svenska fruktodlingen. Genom ekonomiska bidrag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse kunde föreningen året därpå köpa in jordbruksegendomen Trädgårdsberg i Fjälkestad, en mil norr om Kristianstad. För att anknyta till det närbelägna Balsberget, beslöt föreningen att ändra namnet till Balsgård, som också skulle vara institutionens namn.

Fig. 1. Balsgård, foto Kimmo Rumpunen.

Växtförädlingen på Balsgård

Under 1940-talet byggdes nya hus på Balsgård: institutionsbyggnad, växthus, personalbostäder och ekonomibygnader, och den tillhörande marken inhägnades och gjordes i ordning. År 1960 fick Balsgård ställning som halvstatligt branschforskningsinstitut, men övergick 10 år senare till att bli en enhet inom dåvarande Lantbrukshögskolan, numera SLU.

Ett DNA-laboratorium inrättades i början av 90-talet, och kort därefter byggdes ett kemiskt laboratorium samt en maskinhall för utveckling av processteknik i halvindustriell skala. Parallellt med den alltmer intensifierade forskningsverksamheten, fortsatte även det framgångsrika växtförädlingsarbetet. Nya sorter registrerades av exempelvis päron, plommon, surkörsbär, björnbär, hösthallon, svarta vinbär, jordgubbar, smulgubbar, blåbär och lingon. Störst utrymme

inom växtförädlingen har dock alltid äpple haft, med hittills 11 registrerade sorter.

Äpplesorter från Balsgård

Alice (Ingrid Marie fri avblomning), registrerades 1962. Medelstor, nästan helröd frukt med vitt och saftigt fruktkött. Mild, sötsyrlig smak. Alice mognar i månads-skiftet augusti–september och har odlats mycket både i yrkesodlingar och i hemträdgårdarna men är nu på tillbakagång efter hand som det kommer fram nya, ännu bättre sorter. Odlingszon 1–4.

Katja (James Grieve x Worcesterpearmain), registrerades 1966. Knappt medelstor helröd, blank frukt. Gult och fast fruktkött med god, söt smak. Mognar i början av september. Rikbärande och mycket frisk sort som fortfarande är populär både i yrkesodlingar och i hemträdgårdarna. Bristande lagringsbarhet begränsar användbar-

Fig. 2. Alice

Fig. 3. Katja

Fig. 4. Aroma

Fig. 5. Amorosa, en rödfruktig spontan mutation av Aroma

Fig. 6. Sylvia

Fig. 7. Kim

heten men sorten nyttjas ändå ofta inom växtförädling både i Sverige och utomlands på grund av sina många goda egenskaper. Odlingszon 1–3.

Aroma (Ingrid Marie x Filippa), registrerades 1973. Stor gul frukt med röda strimmor. Numera odlas framför allt de helröda mutationerna, exempelvis den av Balsgård registrerade

Amorosa. Det mest utmärkande med denna sort är dess goda arom. Mognar i september och kan lagras i flera månader under goda betingelser. Aroma har blivit en av de allra viktigaste handelssorterna i hela Norden, och är populär även i hemträdgårdarna tack vare de friska och produktiva träden samt den mycket välsmakande och aromatiske frukten. Odlingszon 1–3.

Sylvia (Gyllenkroks astrakan x Worcesterpearmain), registrerades 1973. Knappt medelstor gul frukt med röda strimmor. Mycket aromatiskt fruktkött som utvecklas bäst i kallare områden. Mognar i början–mitten av augusti och har kort hållbarhet. Odlas alltmer sällan på grund av problem med sprickbildning och fruktmögel. Odlingszon 1–4.

Kim (Cortland x Ingrid Marie), registrerades 1978. Medelstor–stor, nästan helröd frukt. Vitt och fast fruktkött med mild och god smak. Mognar i oktober och kan lagras i flera månader. Har tidigare uppskattats främst av yrkesodlarna på grund av de goda lagringsegenskaperna men minskar nu i betydelse. Odlingszon 1–3.

Birgit Bonnier (Cortland x

Lord Lambourne), registrerades 1992. Medelstor, nästan helröd frukt med vitt och saftigt fruktkött och söt, mild smak. Sorten rekommenderas i huvudsak för hemträdgårdar och utvecklas särskilt väl i Mälardalsområdet. Mognar i mitten av september. Odlingszon 1–4.

Eva-Lotta (Cortland x James Grieve), registrerades 1992. Medelstor–stor gulröd frukt med vitt och saftigt fruktkött och sötsyrlig, frisk smak. Frukten är stötkänslig och rekommenderas i huvudsak för hemträdgårdar. Mognar i slutet av september. Odlingszon 1–3.

Rödluvan (Lobo x Barhatnoe), registrerades 1994. Medelstor, mörkröd, blank frukt. Vitt och sötsyrligt fruktkött. Mognar i mitten–slutet av september. Mycket hårdig sort som rekommenderas främst

Fig. 8. Birgit Bonnier

Fig. 9. Eva-Lotta, foto Petra Christensen Mårtensson

för hemträdgårdar i Mellansverige och Norrland. Odlingszon 1–6.

Fredrik (Aroma x P.R.I. 1858/102), registrerades 2003. Knappt medelstor, gulorange frukt. Vitt, fast och mycket välsmakande fruktkött med 'nötig' arom. Mogen i september–oktober, mycket goda lagringsegenskaper. Resistent mot de vanligaste raserna av äppleskorv. Lanseras främst som hemträdgårdssort och har rönt stort intresse i plantskolorna, samt fått mycket positiv bedömning i olika konsumenttest. Odlingszon 1–3.

Frida (Aroma x P.R.I. 1858/102), registrerades 2003. Medelstor–stor, gulröd vacker frukt. Vitt, fast och mycket välsmakande fruktkött. Mognar i början–mitten av oktober, mycket goda lagringsegenskaper. Resistent mot de vanligaste raserna av

Fig. 12. Frida

äppleskorv. Är en klubbssort, vilket innebär att endast medlemmar av Äppelriket Österlen får odla denna sort inom Norden. De första skördarna ser bra ut och intresset från handeln har varit mycket stort. Nya träd av Frida planteras därför just nu, och sorten tycks ha en lovande framtid. Odlingszon 1–2.

Lovande selektioner från Balsgård

Ett 10-tal korsningskombinationer görs varje år på Balsgård, vanligen med receptet svensk klimat-anpassad sort x utländsk sort med önskvärda kvalitets- och/eller resistensegenskaper. De resulterande fröplantorna sätts ut på fält där de efter några år börjar blomma och bära frukt. De bästa väljs sedan ut och förökas upp för observationsförsök både på Balsgård och ute hos olika odlare och plantskolor. På nästa sida presenteras några av

dessa selektioner som kanske kan få förtroendet att registreras och marknadsföras i framtiden.

Litteratur

- Nybom H. 2006. Balsgård – en institution inom den svenska frukt- och bärförädlingen. *Pomologen* 6 (1): 4–7
- Nybom H. 2007. Fredrik godast och Frida vackrast. *Frukt & Bär* 2007 (23): 18.
- Nybom H. 2010. Äppelförädling på Balsgård. *Partnerskap Alnarps Faktablad*. 2010, nr 23, 4 s.
- Nybom H. 2010. 'Fredrik' en ny svensk äppelsort. *Skånska Lantbruk* 43(5): 33.
- Nybom H. 2012. Fruit and berry breeding in the Nordic countries. *J. Swedish Seed Assoc.* 118: 49–57.
- Nybom H. och Rumpunen K. 2008. Kunskapens frukter växer på Balsgård. I G. Ramberg (re-

Fig. 10. Rödluvan, foto Olle Wennberg

Fig. 11. Fredrik

Fig. 13. B:1377 (Discovery fri avblonning) är en vacker och välsmakande, augustimognande selektion, provodlas nu inom den svenska plantskolenäringen.

Fig. 14. B:1458 (Eva-Lotta x en Balsgårdselektion) är söt och god, och mognar i början av september, provodlas nu inom den svenska plantskolenäringen, foto Olle Wennberg.

Fig. 15. K:1160 (Katja x Priscilla) är en produktiv, välsmakande och skorresistent selektion, som mognar i september och nu provodlas i både plantskolor och yrkesodling, foto Olle Wennberg.

Fig. 16. K:1016 kommer ur samma korsning som Fredrik och Frida men är triploid (tre kromosomuppsättningar mot normalt två) och mognar inte förrän i mitten av oktober, lämpar sig både som bordsfrukt och hushållsfrukt, provodlas nu i plantskolor och av livsmedelsindustrin.

daktör): SLU - tre decennier mitt i samhällsutvecklingen, 211–215. Nybom H. och Sidblad S. 2008. Odlingsvärda päron- och äpplesorter. Fakta Trädgård-Fritid, no. 18, 4 s.

Nybom H., Ahmadi-Afzadi M., Tahir I., Sehic J. 2012. Vi vill ha krasigare äpplen! LTJ-fakultetens Faktablad 2012:17, 4 s.

Faktabladet är utarbetat inom
LTJ-fakultetens område för Växtförädling och bioteknik, Balsgård
www.slu.se/balsgard

Äppelforskningen på Balsgård har finansierats ur många olika källor under årens lopp. På senare tid har exempelvis Formas, Jordbruksverket och Stiftelsen Svensk Lantbruksforskning bidragit. Enligt beslut av fakultetsledningen vid SLU Alnarp år 2011 ska forskningen flyttas från Balsgård till Alnarp. Hur detta kommer att påverka den fortsatta äppelförädlingen och -forskningen i Sverige är ännu oklart.

Projektansvarig Hilde Nybom, hilde.nybom@slu.se

<http://epsilon.slu.se>